

УДК 7.012: 76.036

ПЕРСОНАЛІЇ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ: ВІД СЮЖЕТУ ДО СТИЛЮ

РАДОМСЬКА Віолетта, ДУБОВА-СТРАШЕВСЬКА Маріана
Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна
w.r.radomska@gmail.com, mariannadubova@gmail.com

Визначено базові філософсько-естетичні витоки та тенденції представників модерного графічного мистецтва, інспірованого рефлексіями чи темою війни. Концепцію «від сюжету до стилю» репрезентовано на прикладі серії робіт яскравих та самобутніх чотирьох різночасових українських митців – Олени Кульчицької (1877–1967), Ніла Антоновича (Хасевича) (1905–1952), сучасних львівських графіків Андрія Турпича (1964 р.н.), Данила Мовчана (1979 р.н.). Виявлено персональні підходи, які формують та виявляють перед сучасниками напрацьовані соціально-культурні цінності, естетичні пріоритети за посередництвом графічного дизайну. Актуальні теми – ідентифікатори суспільно-духовної сутності в реаліях воєнного протистояння, у поєднанні з багатограними аспектами індивідуальної графічної мови, стали важливим вкладом у формування генези репрезентативної школи українського графічного дизайну.

Ключові слова: естамп, ужиткова графіка, графічний дизайн, сюжет, стиль, персоналії.

ВСТУП

XX століття репрезентує нову плеяду графіків, для яких цей вид мистецтва стає формальним інструментарієм для образотворення. У 20-х роках XX ст. естампна та ужитково-прикладна графіка у техніці «високого друку», а саме, гравюра по дереву (дереворити, дереворізи, ксилографія), ліногравюра стає найбільш яскравим явищем та проявом художньої культури на Східних теренах Європи. Зокрема, у Львові в 20-30-х рр. активізується розвиток графічного мистецтва, з його яскравими представниками – П. Ковжуном, Р. Лісовським, О. Кульчицькою, Я. Музиною, С. Гординським та іншими, які формують системне поняття українського графічного протодизайну.

Впродовж XX – пер. чв. XXI ст. розвиток українського графічного дизайну відбувається персоніфіковано, що дозволило створити прогресивну школу модерного мистецтва з генеративним концептуальними підходом «від сюжету до стилю».

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Графічний дизайн наділений величезним спектром засобів та прийомів для трансляції візуальної ідентифікації сюжету для комунікаційного функціонального призначення та образотворчого контексту. Така динамічність дозволяє творцям одномоментно долучитись до висвітлення та відображення

певних подій, явищ та потреб суспільства. В сучасних реаліях воєнного протистояння України з московським окупантом (24.02.2022 р.) і повстала мета дослідження – виявити та проаналізувати різночасові графічні аспекти та підходи відображення сюжетів та тематики воєнних реалій за допомогою графічного дизайну. На прикладі представників різних поколінь українського графічного мистецтва – О. Кульчицької, Н. Антоновича (Хасевича), А. Тирпича, Д.Мовчана, репрезентовано персональні підходи у стилетворенні на основі об'єднавчої змістової функції графічних циклів кожного автора. Практичне значення дослідження сприятиме формуванню глибинного, філософсько-естетичного рівня світоглядного сприйняття явища графічного дизайну в системі мистецько-дизайнерської освіти, що сприятиме виробленню орієнтирів впровадження та проєкції нових креативних ідей розвитку українського графічного дизайну.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Графічне мистецтво, зокрема графічно-ужитковий його сегмент, становить досить динамічний та актуальний формат, у якому відображаються актуальні події історичних реалій суспільства. Воєнні лихоліття та події не становлять виключення. Можемо укласти величезний пласт художньо-графічних рефлексій українських творців на воєнні події за посередництвом графічного дизайну, який наділений виразною візуальною та прикладною функцією [1].

Тематичний діапазон воєнного часу опосередковано інспірований як історичним воєнним епосом із документальними засвідченням, так і з абстрактно-метафоричним контекстом та персональними емоційно-стилістичними особливостями. Об'єднані однією темою, сюжетами та свідченнями історичних реалій, якими були і стають свідками українські митці, все ж подаються персоніфіковано і складають вагомий сегмент у пошуку авторського стилю. Це свідчить, що у графічній творчості українських митців реалістичний документований так званий «буквальний сюжет» не становить основоположну одиницю образотворчого відтворення. Прослідковується генеративний пошук складного взаємопроникнення оригінальної графічної стилістики із образотворенням. Ймовірно така концепція свідчить, що створені високоякісні індивідуальні підходи позбавлені короточасної «трендовості» та «піарності», які б дозволили авторові отримати швидке визнання та популярність. Прослідковуючи цю проблематику в генезі українського графічного дизайну, виокремлено таку категорію творців, в яких тема війни та історичної зв'язки України ідентифікована не лише сюжетно, але і у стилістичних індивідуальних контекстах. Мова тут про реальні події, минулі століття, коли ще не придушено великих сподівань про будівництво нового, небувалого буття, а революційну стихію не розміняно на пересічність і буденщину. У безлічі інформацій, архівних матеріалах і згадках очевидців шукаємо істини – розповіді про творчі пориви людей, очарованих візією майбутнього. На клаптиках паперу, на випадкових репродукціях та знімках шукаємо кожен модуль величозного панно мозаїки мистецької спадщини української ідентифікації – образів, виконаних та створених свідомою елітою. Така археологія нашого часу! Те, що мало вистояти тисячолітнє нищення природою – впало жертвою людських рук. Лишилась

легенда. У XIX ст., у час повної ліквідації залишків української державності і цілковитого перетворення України на колонію в економічному і культурному розумінні, мистецтво дещо занепадає. Однак, відродження прийшло із національним піднесенням кін. XIX – на поч. XX ст. Зокрема, тогочасне графічне мистецтво, активно репрезентоване у творчості М. Сосенка, М. Самокиша, М. Нечитайло-Андриєнко, Ю. Нарбути, В. Кричевського, І. Мозолевського, М. Жука, О. Сахновської, О. Кульчицької, започаткувало український графічний протодизайн. Неймовірно репресії 30-х рр. XX ст., коли винищували все, що мало найменшу ознаку української національної окремішності, призвели до знищення безлічі українських національних надбань [2]. Значна кількість видатних митців опинились поза засягом радянської влади. Центрами української вільної творчості стали Львів, Варшава, Прага, Париж. З цими європейськими середками пов'язана творчість П. Ковжуна, М. Бутовича, П. Холодного, Л. Геца, Р. Лісовського, Н. Хасевича, М. Осінчука, Я. Музики, С. Гебус-Баранецької та інші [3].

Демонстрація модерного мистецтва в XX ст., зазвичай, асоціюють з виставкою імпресіоністів у Парижі 1878 року, на якій, замість звиклого розповідального сюжету, увага була скерована на формальне виконання – глядачеві пропонувались зорові, психологічно-емоційні переживання. В цьому контексті репрезентується графічний доробок Олени Кульчицької (рис. 1), Ніла Хасевича (рис. 2) – визначних творців української модерної графічної школи.

Рис. 1. О.Кульчицька, із циклу «Українська визвольна боротьба», 1914–1915 рр., п., ліногравюра [4, с.137, 135, 139]

Щоб вітер не завіяв слідів минулого, історичні та реальні події відтворені в численних графічних циклах О.Кульчицької, які відштовхуються від сюжетної лінії, в якій опосередковано фіксувала конкретні події, очевидцями яких і була. Ці графічні листи засвідчують про стилістичні пошуки та становлення авторського індивідуального графічного підходу [4]. Образотворчі та технологічні особливості ліногравюри були обрані не випадково, а дозволили передати змістову внутрішню напруженість сюжету та підсилити візуальну чіткість графічного продукту, що важливо для візуальної комунікації ужиткового графічного дизайну.

Ніл Хасевича український художник, графік, активний громадський і політичний діяч, член ОУН і УГВР, лицар Срібного Хреста та заслуг і медалей «За боротьбу в особливо важких умовах». Протягом свого короткого життєвого та творчого шляху (46 років), цей активний та патріотичний уродженець Волині, повстанець та легендарний вояк УПА, не полишав графічного інструменту, творив у надсладних умовах воєнного підпілля [5]. Однак, зумів внести вагомий вклад у ґенезу формування графічного процесу, зокрема саме у його функціонально-прикладний сегмент (екслібриси, листівки, плакати, грошові купюри, айдентика тощо).

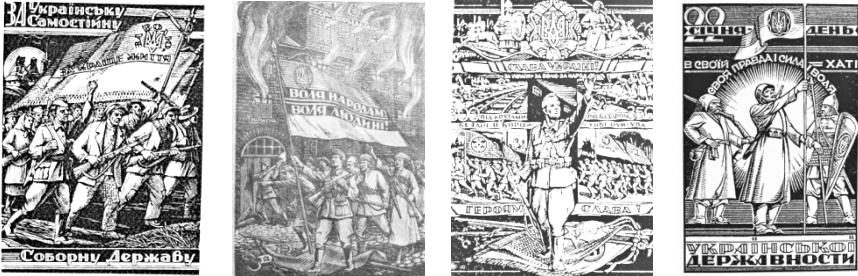

Рис. 2. Н.Хасевич, серія «Ідеали визвольного руху», 1949; п., дереворит [5, с.47, 53, 56]

В аспекті історіографічного розвитку львівської графіки, А. Тирпич виступає яскравим представником плеяди графічного дизайну кінця 90-х рр. ХХ ст., які продовжують, зберігають і трансформують традицію техніки високого друку – специфічної мови в естетичному та образному сприйнятті творів мистецтва. В основі стилістичних та формальних засобів А. Тирпича застосовано принцип «романтичного формалізму», в якому емоційне звучання побудоване на протиріччях – спроба усвідомлення нових течій, їх освоєння та пошук своєї інтерпретації сучасного стилю з інспірацією української народної традиції та сакрального мистецтва. Ідеї суб'єктивного аналізу дійсності – виокремити з живого, складного явища головну суть, яка підлягає дослідженню і в кінцевому варіанті зводиться до знаку, символу, семантикою якого художник вільно оперує та ретранслює в кінцевому авторському задумі. В естампах, графічних циклах А. Тирпича стилізація реалістичних форм сприймається як умовна декоративність, ілюстративні цикли позбавлені сюжетної «документальності», а позиціонуються як самодостатні гравюри з певним стилістично-емоційним укладом та асоціативним рядом. Інтуїтивне «тління» внутрішнього супротиву та бажання донести до сучасників глибинні парадагми української культури та складні генеративні процеси і принципи побудови демократичного, незалежного україноцентричного суспільства, занурюють художника у метафоричні символи та інспірації, які і стали основою циклу рукотворної графіки «З радістю журба обнялися...», де відображені персональні рефлексії періоду сучасної боротьби Української держави за незалежність протягом 2014–2022 рр. (рис. 3).

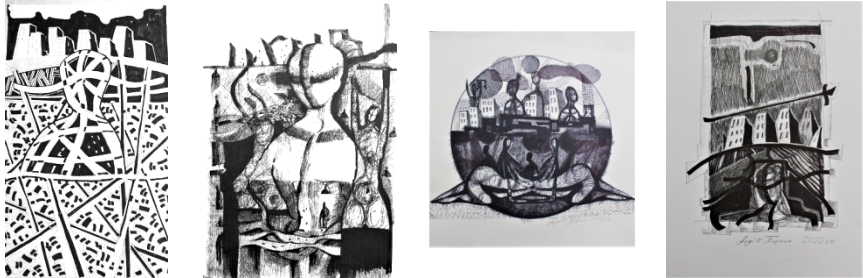

Рис. 3. А.Тирпич, із серії «З радістю журба обнялися...»:

Жінка і місто, 2014, 2019; Роздуми, 2021; Місто, 2022; м. Львів; п., туш, лайнер
[світлини А. Тирпич, 2022 р.]

Цілоком свіжа серія львівського мистця Д. Мовчана, яка умовно транслює сучаснику «ціну пробудження...» в часі повномасштабних воєнних дій російсько-української війни 2022 року, репрезентує рефлексії молодого творчої особистості, яка подивляється цю реальну жорстокість та інспірує її у творення сюжету (рис. 4).

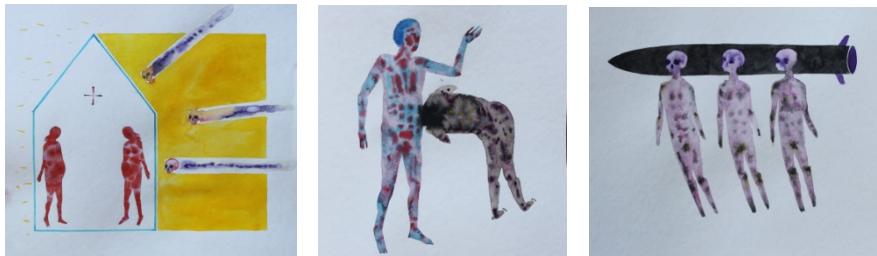

Рис. 4. Д.Мовчан, Лікарня, 23.03.2022; Вторгнення, 15.03.2022;

Російська культура, 24.03.2022, м. Львів, п., акв. [світлини Д. Мовчан, 2022 р.]

В циклі робіт Д. Мовчана повстає новітня іконографічна канва «житийних сцен» Страшного суду, утотожнених із сакральним доробком давніх традицій українських іконописців, які із величезною надфантазією «босхівських образотворень», демонструють сцени пекельних страждань, суму, жорстокості та пониження гідності Людини. Семантика та засоби кольорової графічної мови – лаконічні, глибоко проникливі, зрозумілі для очевидців цих неймовірних воєнних реалій XXI століття. В серії статична умовність відображає асоціативні образні «кадри» співпереживання конкретної реальної події, свідком якої стає митець XXI ст.

ВИСНОВКИ

Історичний досвід мистецьких персоналій як субдисциплінарний зріз розвитку графічного дизайну України, становить неоціненний інтерес для філософії сучасного буття, зокрема для його прикладного сегменту. Адже при потрясіннях, репресіях, загрозах знищення самобутності, які переживало

українське мистецтво, графічний дизайн залишався чи не єдиною твердиною, яскраві представники якої зуміли відстояти його інтереси.

Виокремлена у дослідженні вибіркова історіографічна репрезентація українських персоналій поч. ХХ ст. – пер. чв. ХХІ ст., зокрема представників львівської школи графічного дизайну, у творчості яких присутня тематика воєнного спротиву, демонструє генеративний та органічний шлях цивілізаційних реалій, які відображені у творчому контенті «від сюжету до стилю» – креативних ретрансляторів історії становлення незалежності держави України та українського графічного дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття: монографія. Київ: «Грані-Т», 2006. 240 с.
2. Яців Р. Львівська графіка 1945–1990. Традиції та новаторство. Київ: «Наукова думка», 1992. 117 с.
3. Мудрак М. Понад кордонами. Модерна українська книжкова графіка 1914–1945. Київ: «Критика», 2008. 179 с.
4. Кость Л. Олена Кульчицька. Графіка. Малярство. Ужиткове мистецтво: монографія. Львів – Київ: «Апріорі», «Майстерня книги», 2013. 364 с.
5. Любів Б. Ніл Хасевич, 1905–1952: альбом-каталог. Львів: ПП «Галерея українського військового однострою», 2010. 75 с.

RADOMSKA V., DUBOVA-STRASHEVSKA M. PERSONALITIES IN GRAPHIC DESIGN: FROM PLOT TO STYLE

The basic philosophical and aesthetic origins and tendencies of the representatives of modern graphic art, inspired by reflections on the theme of war, are determined. The concept "from plot to style" is represented by a series of works by bright and original four different Ukrainian artists – Olena Kulchytska (1877-1967), Neil Antonovich (Khasevich) (1905-1952), modern Lviv schedules Andriy Tyrpych (born 1964), Danylo Movchana (born 1979). Personal approaches that form and reveal to contemporaries the developed socio-cultural values, aesthetic priorities through graphic design are revealed. Current topics – identifiers of socio-spiritual essence in the realities of military confrontation, combined with the multifaceted aspects of individual graphic language, have become an important contribution to the genesis of a representative school of Ukrainian graphic design.

Key words: *print, applied graphics, graphic design, plot, style, personalities.*